

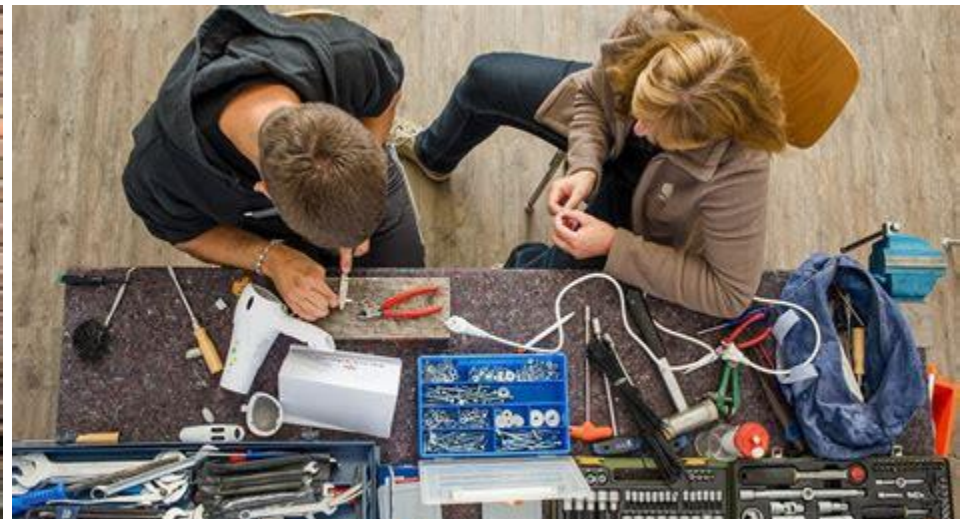
Initiatieven vanuit Transitieperspectief

Carien van der Have

8 maart 2024

drift for transition

Even voorstellen

Initiatieven vanuit transitie perspectief.

- Wat zijn transities
- Druk op het regime: Het MLP
- Transities aanjagen: de x-curve
- Initiatieven en systeemverandering

deel I

IK ZIE, IK ZIE, WAT JIJ NIET ZIET

...transities

Wat zijn transities?

Schoksgewijze fundamentele verandering van de dominante structuur, cultuur en werkwijzen binnen een **(deel)stelsel** op de lange termijn

organiseren technologieën, fysieke infrastructuur, wetten en regels

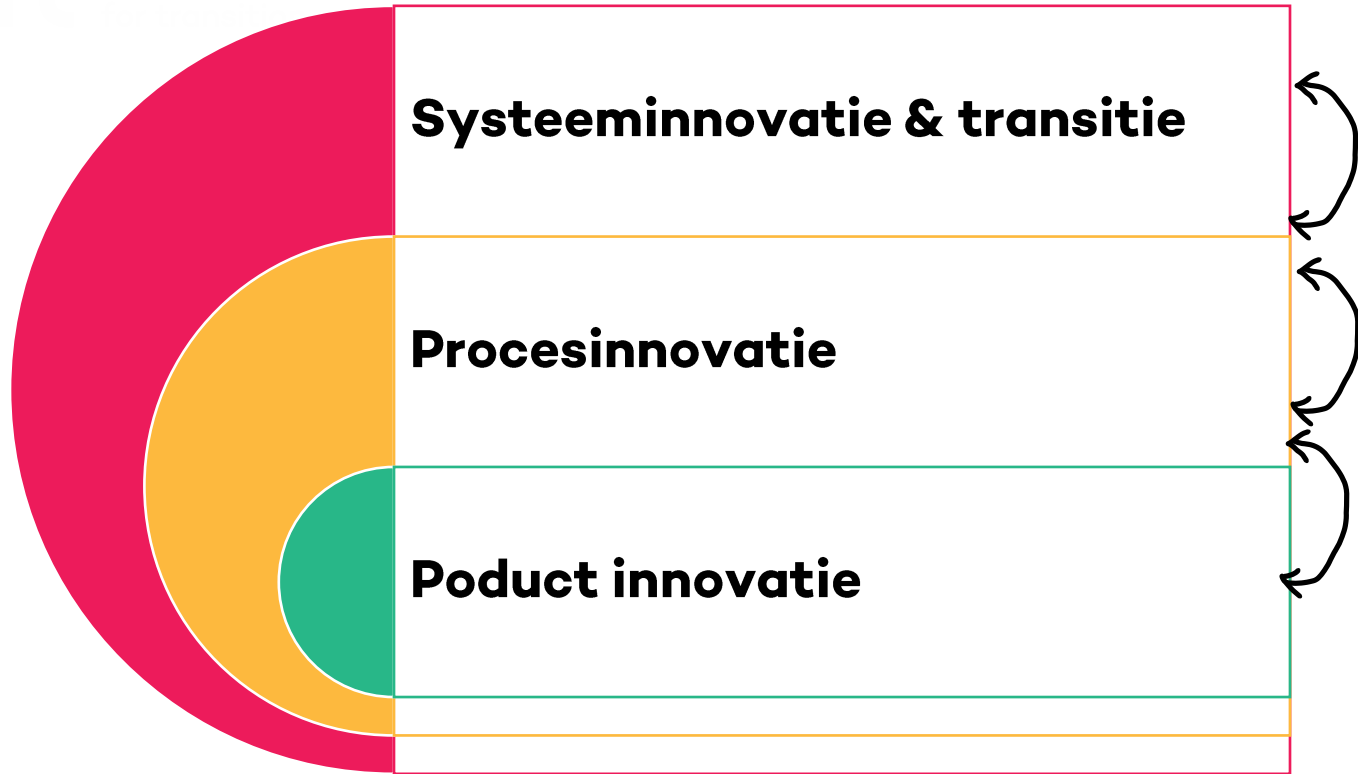
denken gedeelde beelden, waarden, paradigma's

doen routines, gedrag, handelingen

Terugkijkend kunnen we transities goed herkennen

Van	Naar
Paard en wagen	Auto
Kleinschalige landbouw	Intensieve landbouw
Armenzorg	Verzorgingsstaat

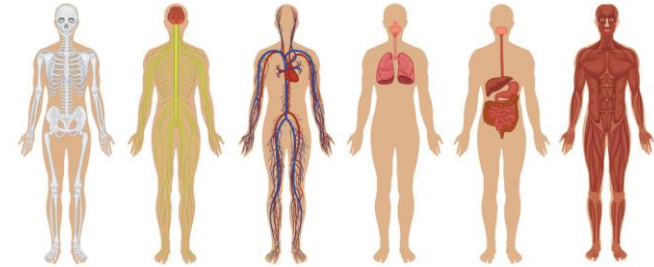
Van	Naar
Fossiele energie	Duurzame energie
Lineaire economie	Circulaire economie
Intensieve landbouw	Regeneratieve landbouw

Maatschappij als Complex systeem

- Afgebakend geheel van onderdelen
- met onderlinge samenhang en relaties
- Meer dan de som der delen.

..Niets staat op zichzelf

Lens 1.

**Kijk naar het hele systeem: denken,
doen en organiseren**

deel II

Druk op het systeem

multi level perspectief

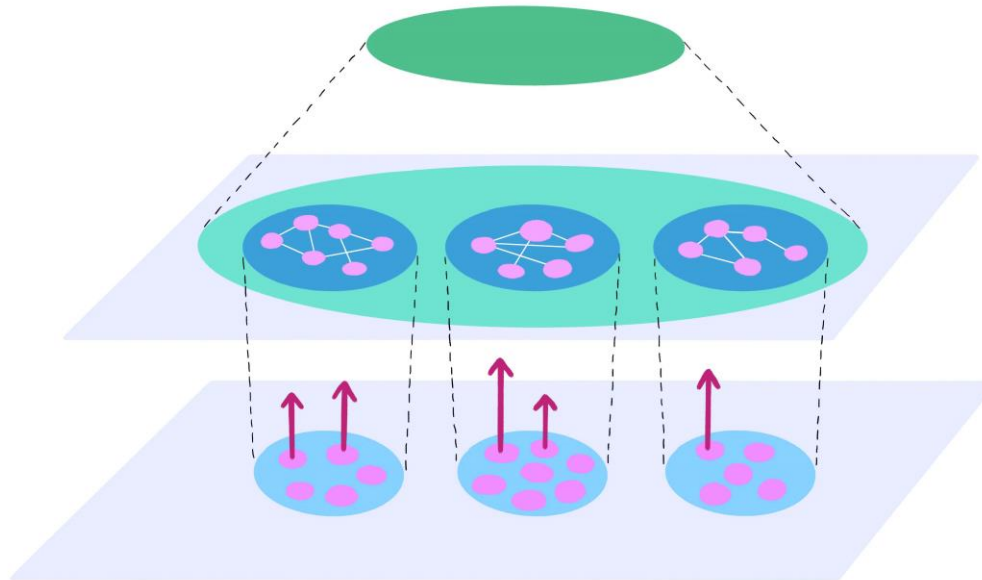
Multi-Level Perspectief (MLP)

Transities ontstaan als er ontwikkelingen zijn op 3 niveaus die elkaar versterken

macroniveau
landschap

mesoniveau
regimes

microniveau
niches

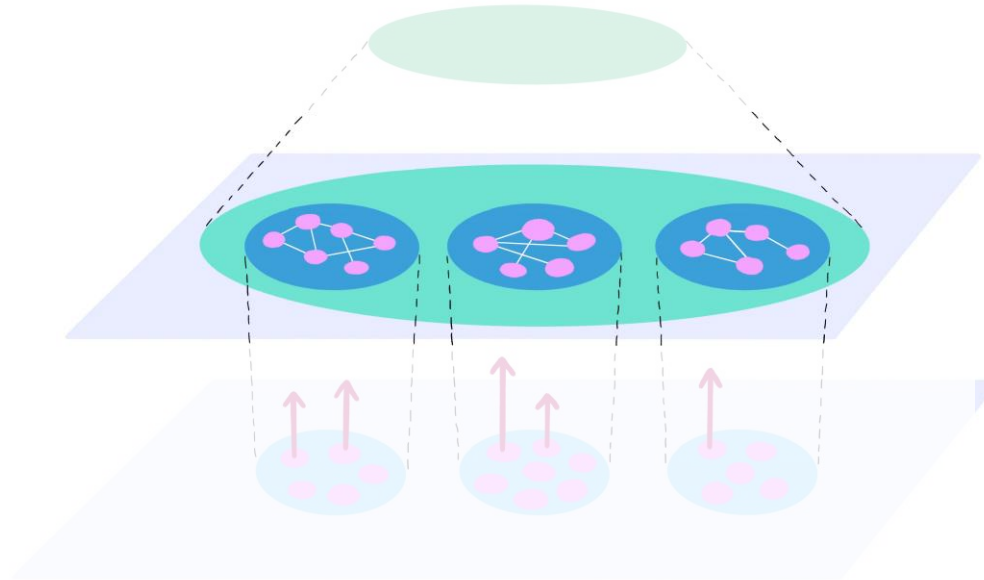

Multi-Level Perspectief (MLP)

macroniveau
landschap

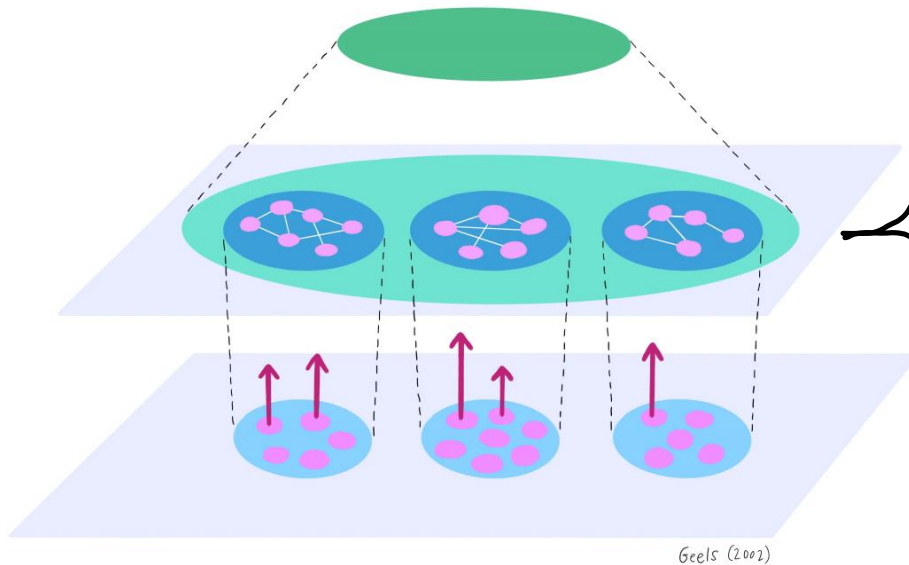
mesoniveau
regimes

microniveau
niches

algemeen
geaccepteerde cultuur,
structuur, praktijk

Voorbeeld: Regime Hoger onderwijs in Nederland

Geels (2002)

Cultuur: Kwaliteit, toegankelijkheid, doelmatigheid, scheiding onderwijs en onderzoek, focus op kwalificatie boven persoonsvorming student.

Structuur: Breed aanbod, weinig keuzevrijheid binnen opleiding, uitgebreide kwaliteits structuur, onderscheid publiek betaalde en prive betaalde instellingen, en studenten en volwassenonderwijs

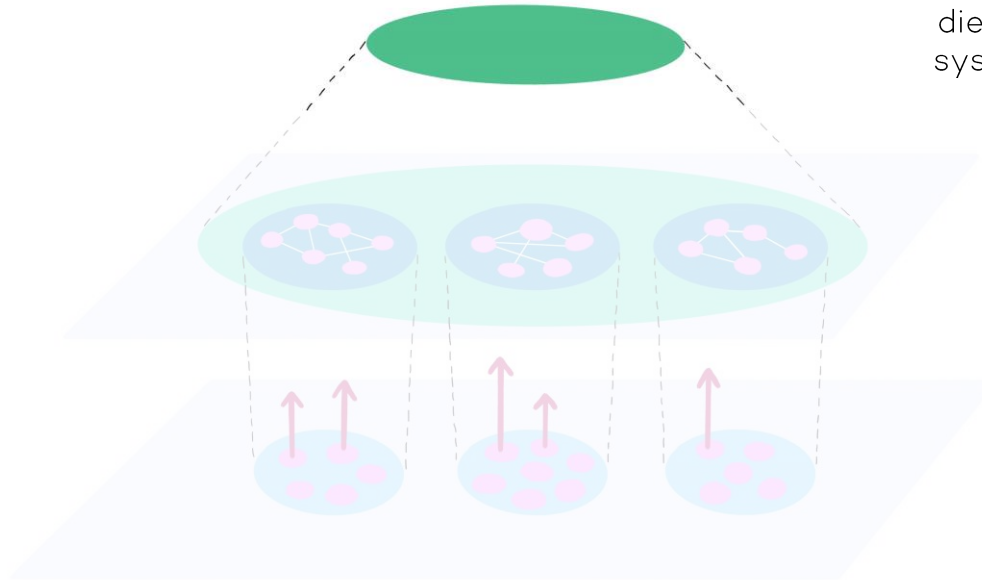
Werkwijze: klassikaal , toetsbaar en schaalbaar onderwijs, focus op diploma, voorbereiding kenniseconomie.

Multi-Level Perspectief (MLP)

macroniveau
landschap

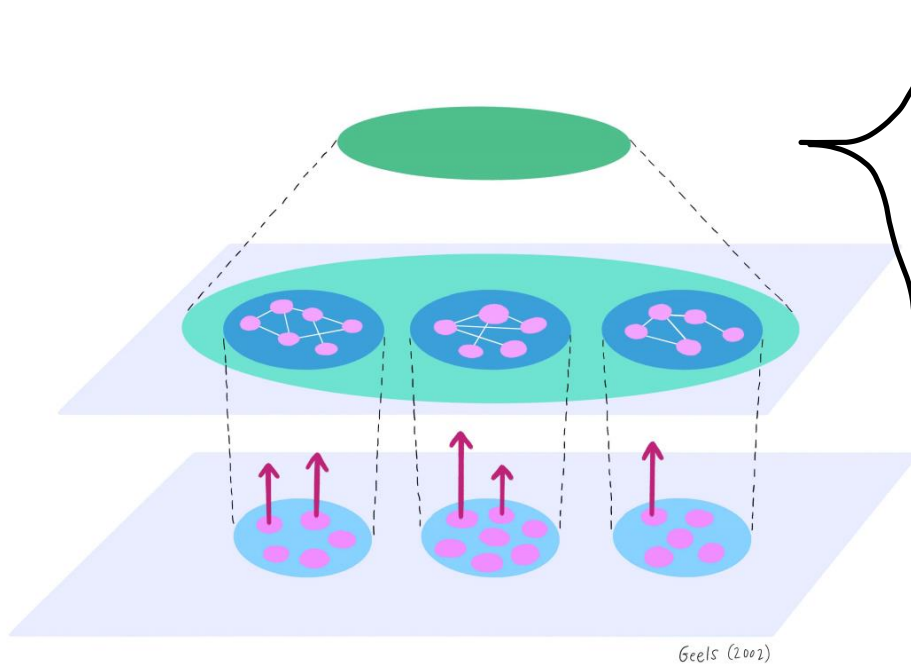
mesoniveau
regimes

microniveau
niches

ontwikkelingen buiten het systeem
die invloed hebben op het (hele)
systeem, zowel macro trends als
plotse effect

Voorbeeld: Landschap Hoger onderwijs in Nederland

Geels (2002)

Landschap:

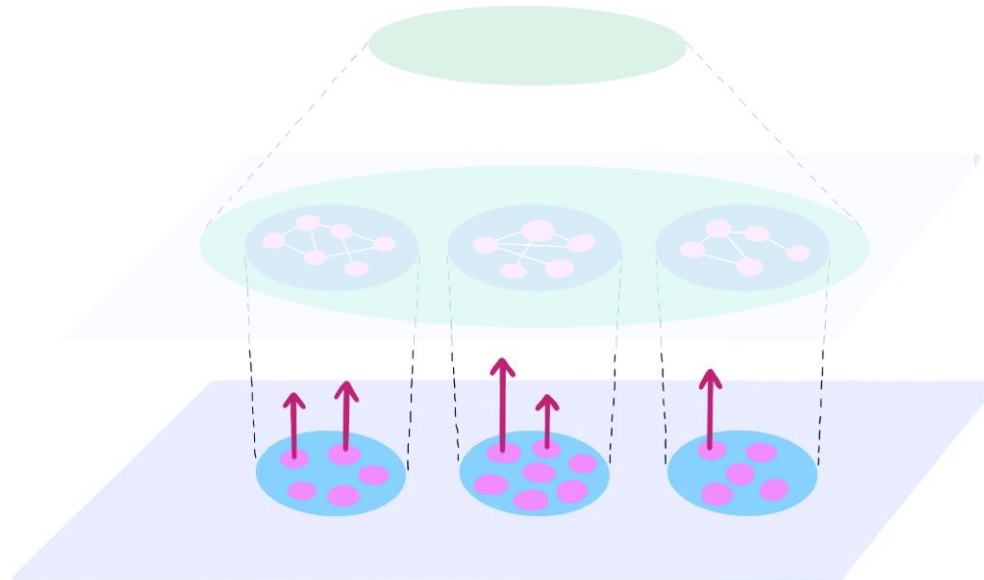
- Arbeidsmarkt vraagt doorlopende ontwikkeling van kennis en competenties,
- Complexe opgaven vragen om transdisciplinaire kennis.
- HO versterkt Toegenomen sociaal-economische ongelijkheid en biedt kansen voor emancipatie
- Digitalisering biedt kans voor destabilisatie

Multi-Level Perspectief (MLP)

macroniveau
landschap

mesoniveau
regimes

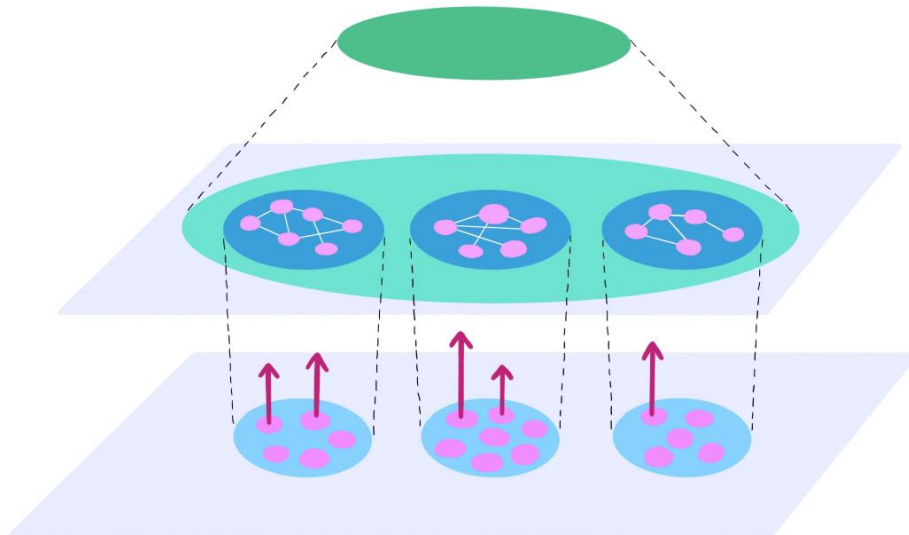
microniveau
niches

Geels (2002)

nieuwe praktijken
en innovaties, die het
regime uitdagen door een
alternatief te bieden

Inzicht krijgen in systeem geeft handelingsperspectief

Geels (2002)

Hoe wordt er druk gezet op het regime?
Kansen voor verandering?

Wat zijn de ingebakken problemen?
Urgentie expliciet maken

Beschermen, versterken, verbinden,
'empoweren' van niches die aansluiten bij
landschap en regime.

Druk op het regime van binnenuit: Ingebakken systeemproblemen

*groeivende KLOOF tussen laag
& hoog opgeleid*

onvermogen om AAN TE PASSEN

WERKDruk ≠ STUDIESTRESS

Alternatieve leidende principes

Lerenden geven hun eigen leerpad vorm

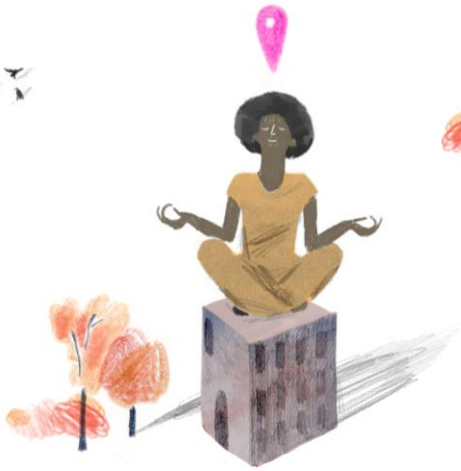
Instellingen zijn gericht op en verbonden met de maatschappij

Docenten werken samen in teams waarbij ze een diversiteit in disciplines en rollen inbrengen

Bij leren is blended de norm

Een gemeenschappelijke fundering op basis van Open Education

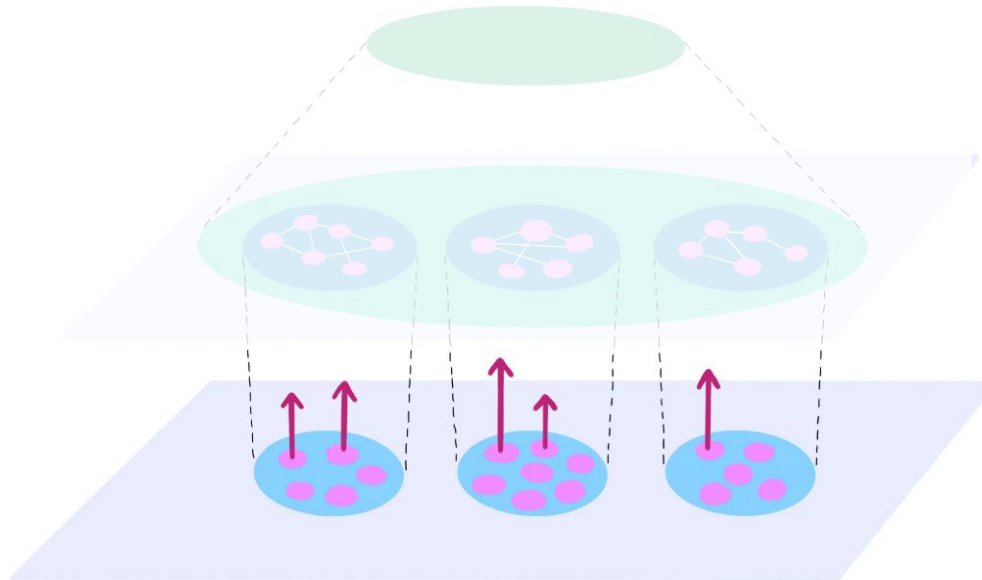
Hoger onderwijsinstellingen dienen als thuisbasis

Multi-Level Perspectief (MLP) Transitie als interactie op drie niveaus

macroniveau
landschap

mesoniveau
regimes

microniveau
niches

Geels (2002)

Welke initiatieven
passen bij de leidende
principes en problemen?

Lens 2

Welke maatschappelijke opgave maakt verandering urgent?

Lens 3

Bevraag wat vanzelfsprekend is

deel III

Transities aanjagen

...de x-curve

Transities zijn complex

Complexiteit betekent:

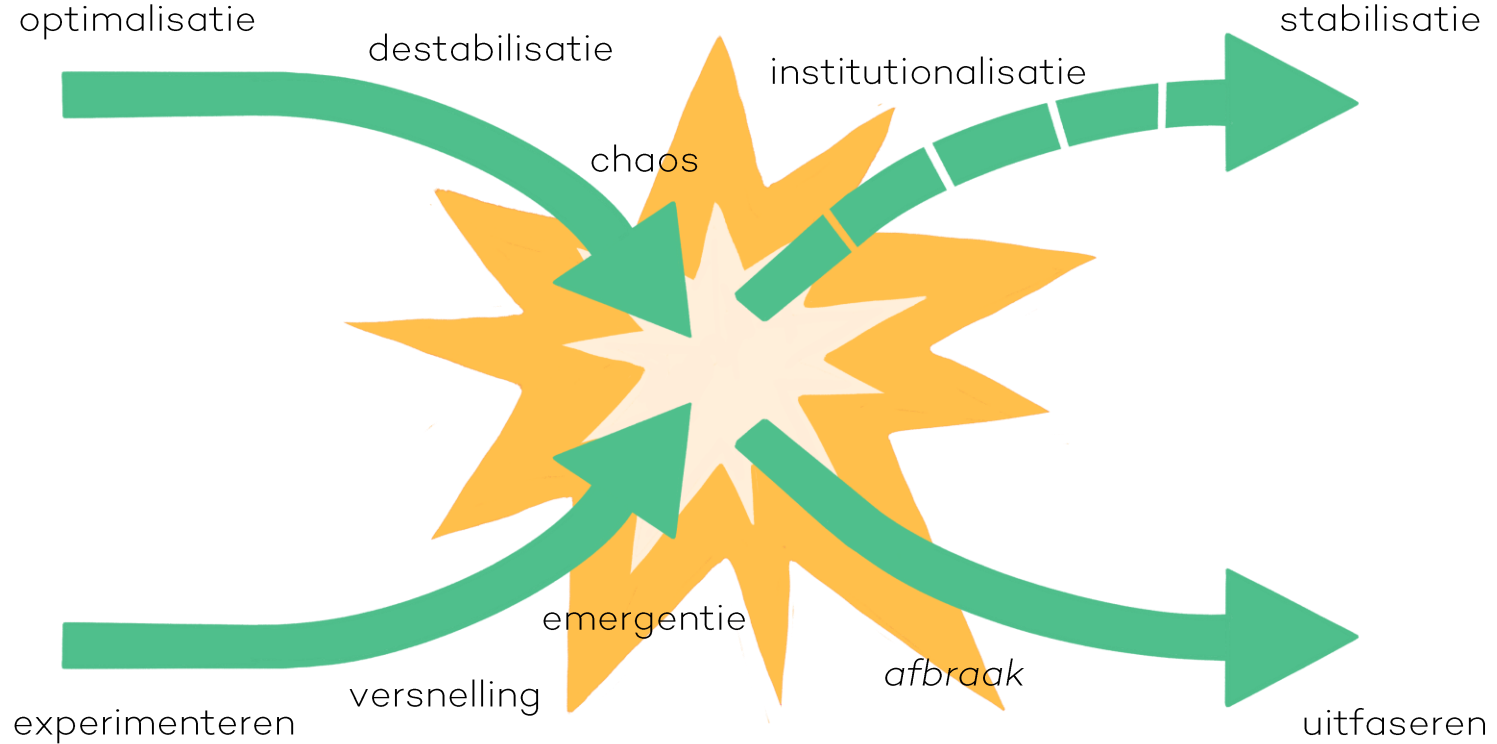
- Transities zijn niet maakbaar en planbaar
- Oorzaak en gevolg zijn onzeker en onvoorspelbaar
- We maken allemaal deel uit van het systeem

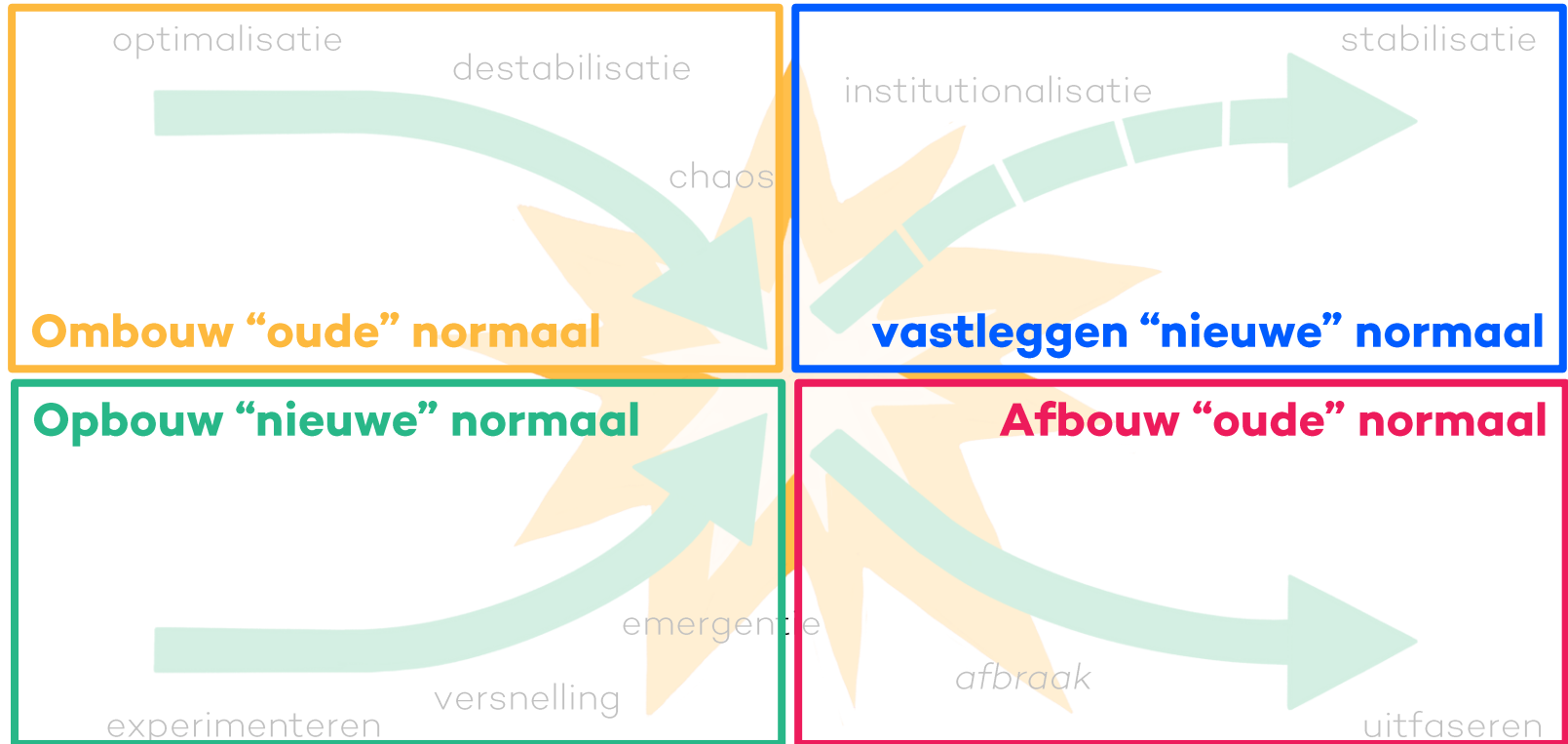
Maar ook...

- Inzicht in **veranderdynamiek** van systemen helpt.
- Kracht van **diversiteit**: leren en experimenteren
- Een kleine **interventie** kan een groot verschil maken ('butterfly-effect')

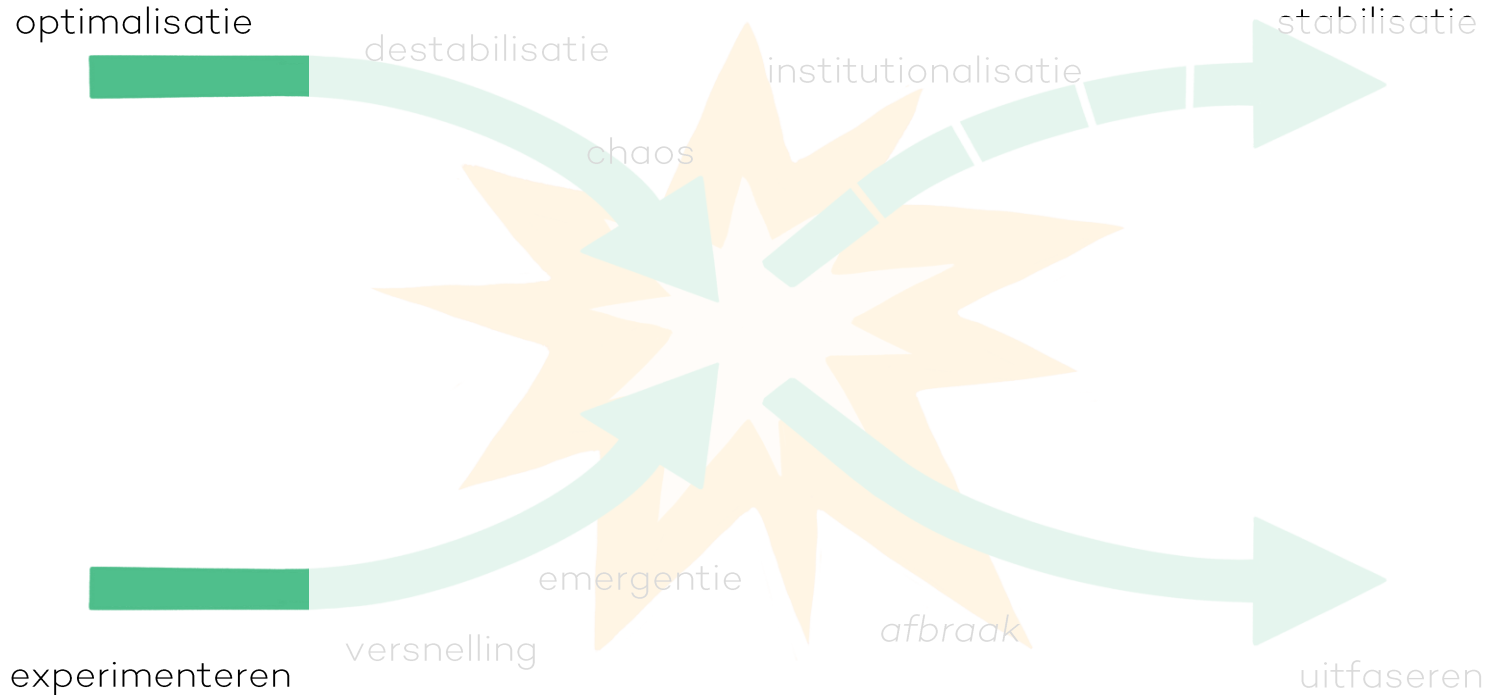
→ Op veel manieren en plekken verandering aanjagen

The X-curve

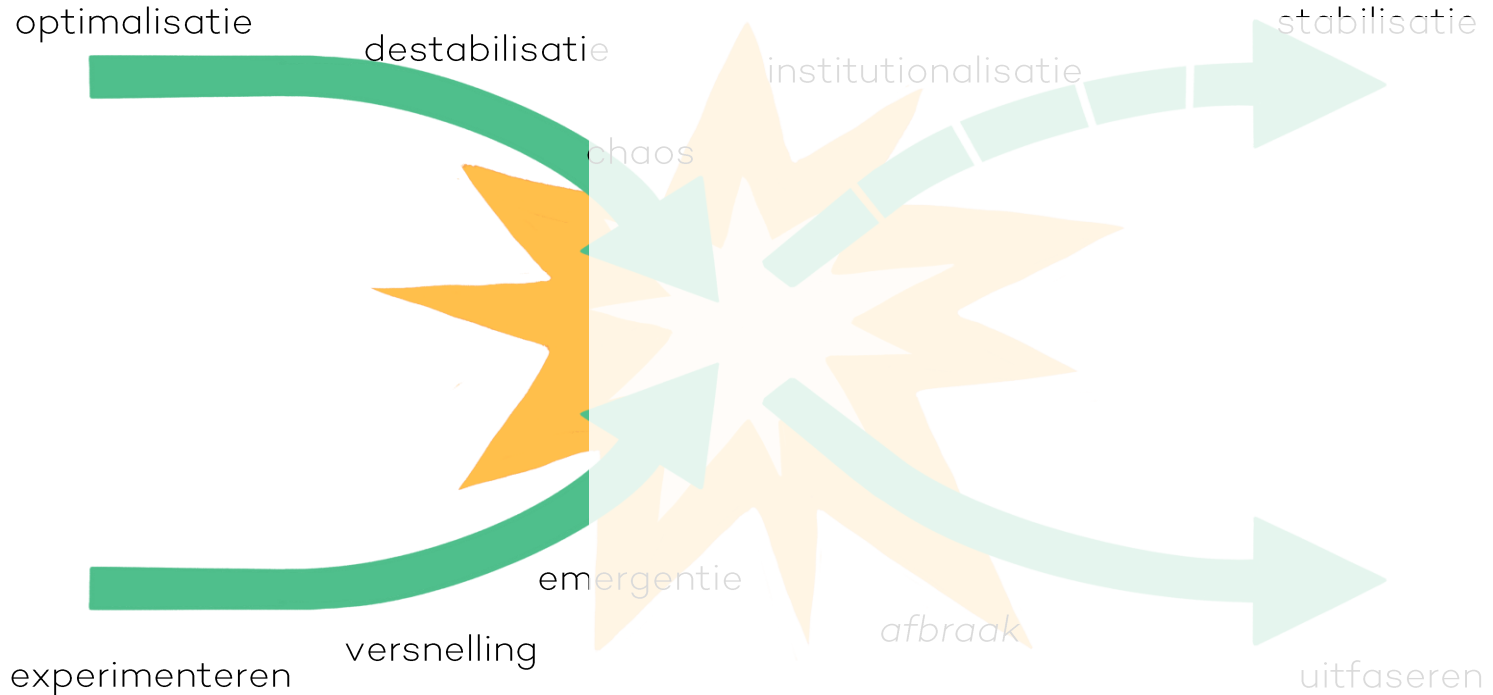

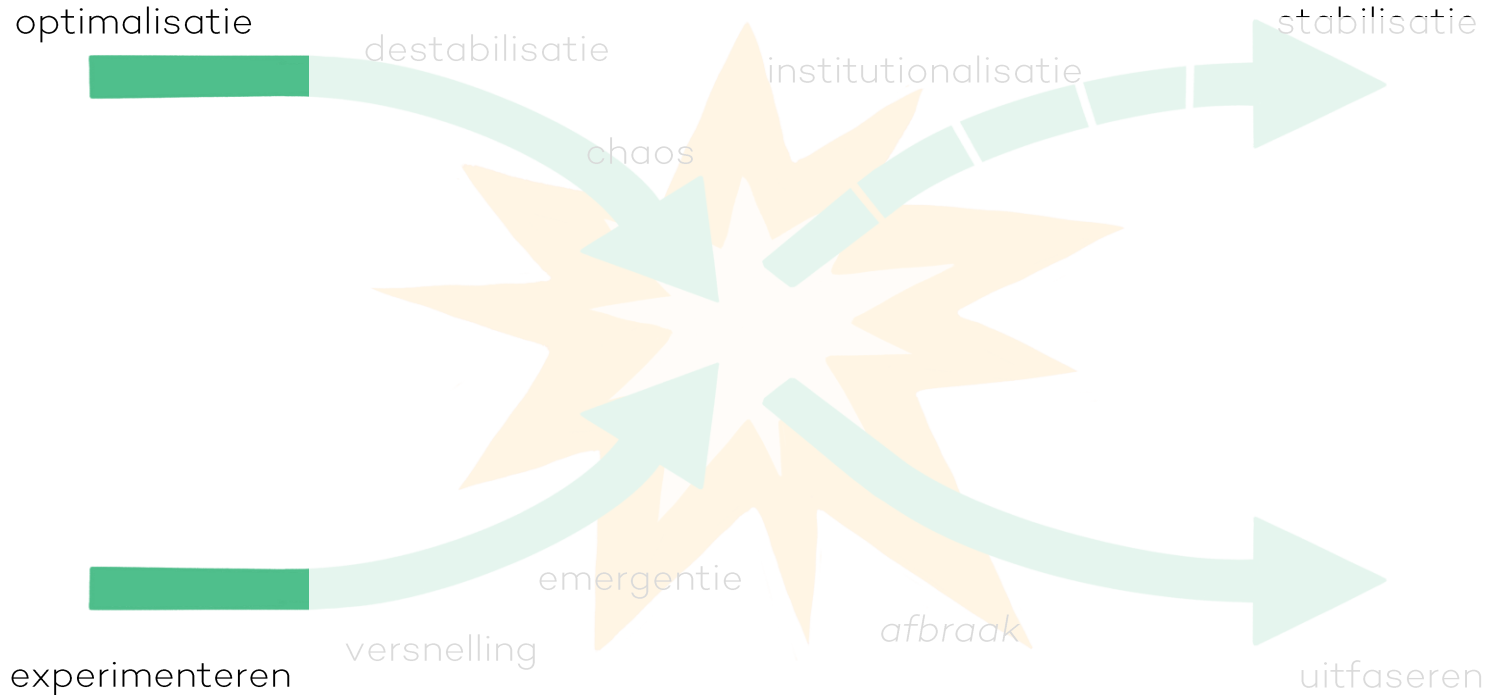
Opkomend systeem	Gevestigd systeem
Experimenteren	Optimaliseren
<ul style="list-style-type: none"> - Radicaal nieuw doen - Radicaal nieuw denken 	<ul style="list-style-type: none"> - Verbeteren van het bestaande - Geen twijfel, het gaat goed zo

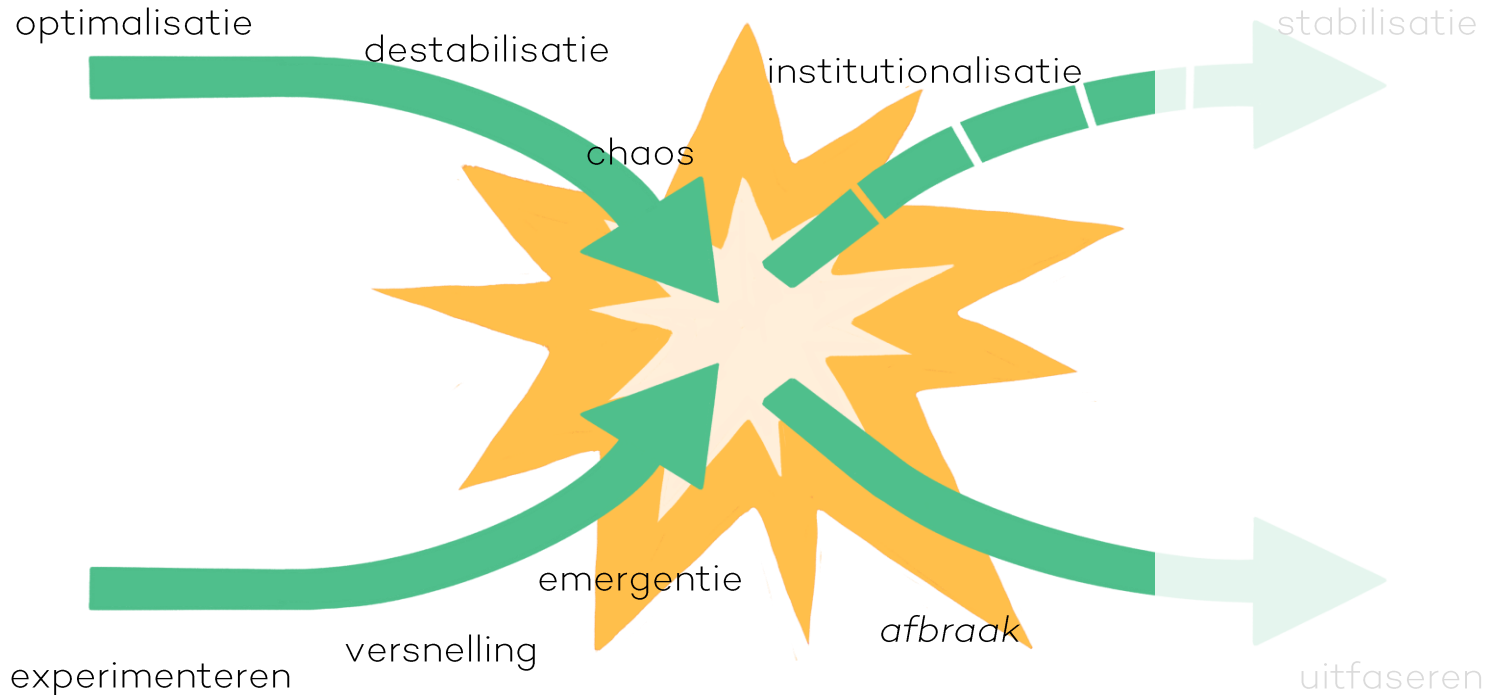
Opkomend systeem	Gevestigd systeem
Versnellen	Destabiliseren
<ul style="list-style-type: none"> - Alternatieven verbinden zich - Zichtbaar en toegankelijk 	<ul style="list-style-type: none"> - Incidenten leiden tot urgentie - Fundamentele discussie toekomst/richting

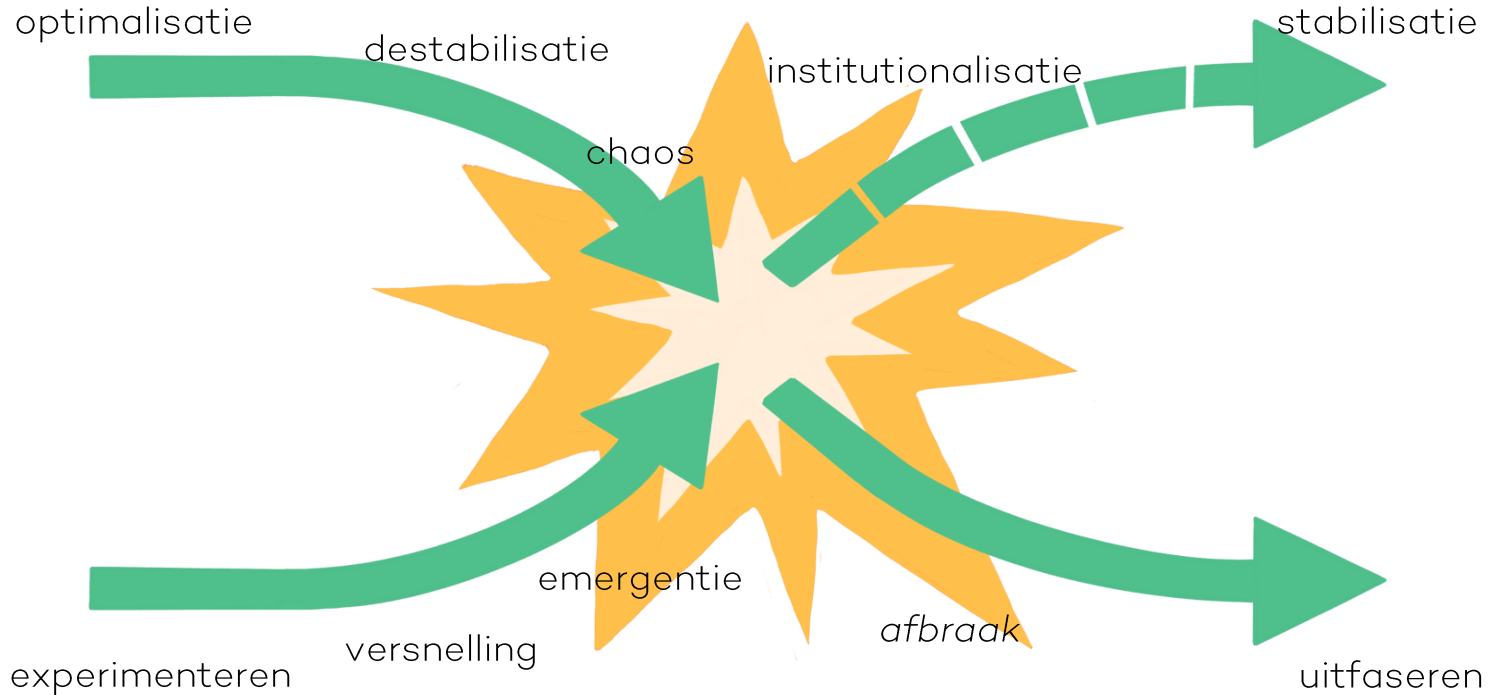
Opkomend systeem	Gevestigd systeem
Emergentie	Chaos
<ul style="list-style-type: none"> - Nieuwe structuren worden zichtbaar - Transitie niet meer ter discussie 	<ul style="list-style-type: none"> - Tegenstrijdigheden en onzekerheden - Tegengestelde belangen en conflict

Opkomend systeem	Gevestigd systeem
Institutionaliseren	Afbreken
<ul style="list-style-type: none"> - Het nieuwe normaal (denken en doen) - Nieuwe structuren bestendigen 	<ul style="list-style-type: none"> - Afstoten, loslaten en wegvallen voormalige gevestigde orde - Verliezers zichtbaar

Opkomend systeem	Gevestigd systeem
Stabiliseren	Uitfaseren
<ul style="list-style-type: none"> - Detaillering - Optimaliseren 	<ul style="list-style-type: none"> - Afscheid nemen - Omgaan met verlies

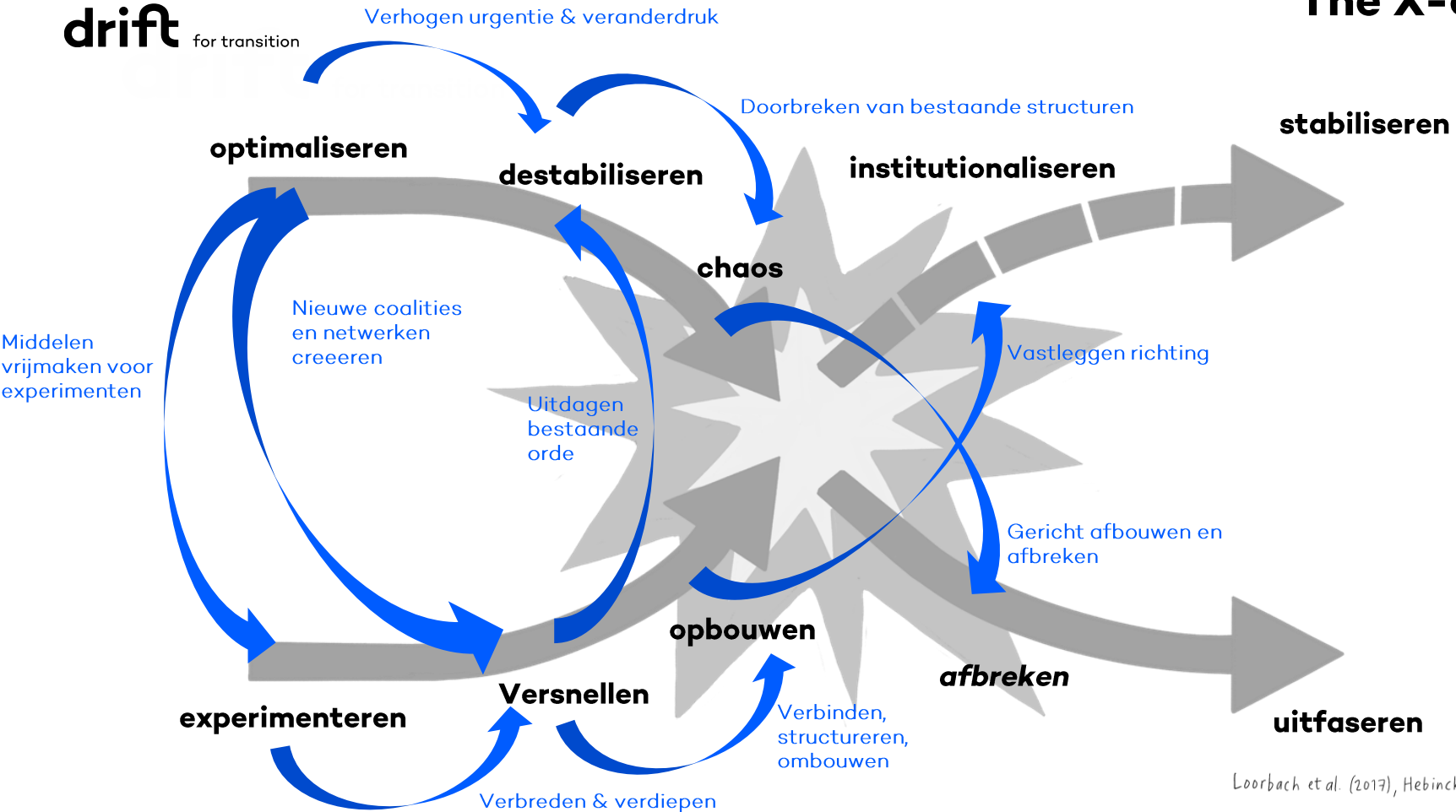

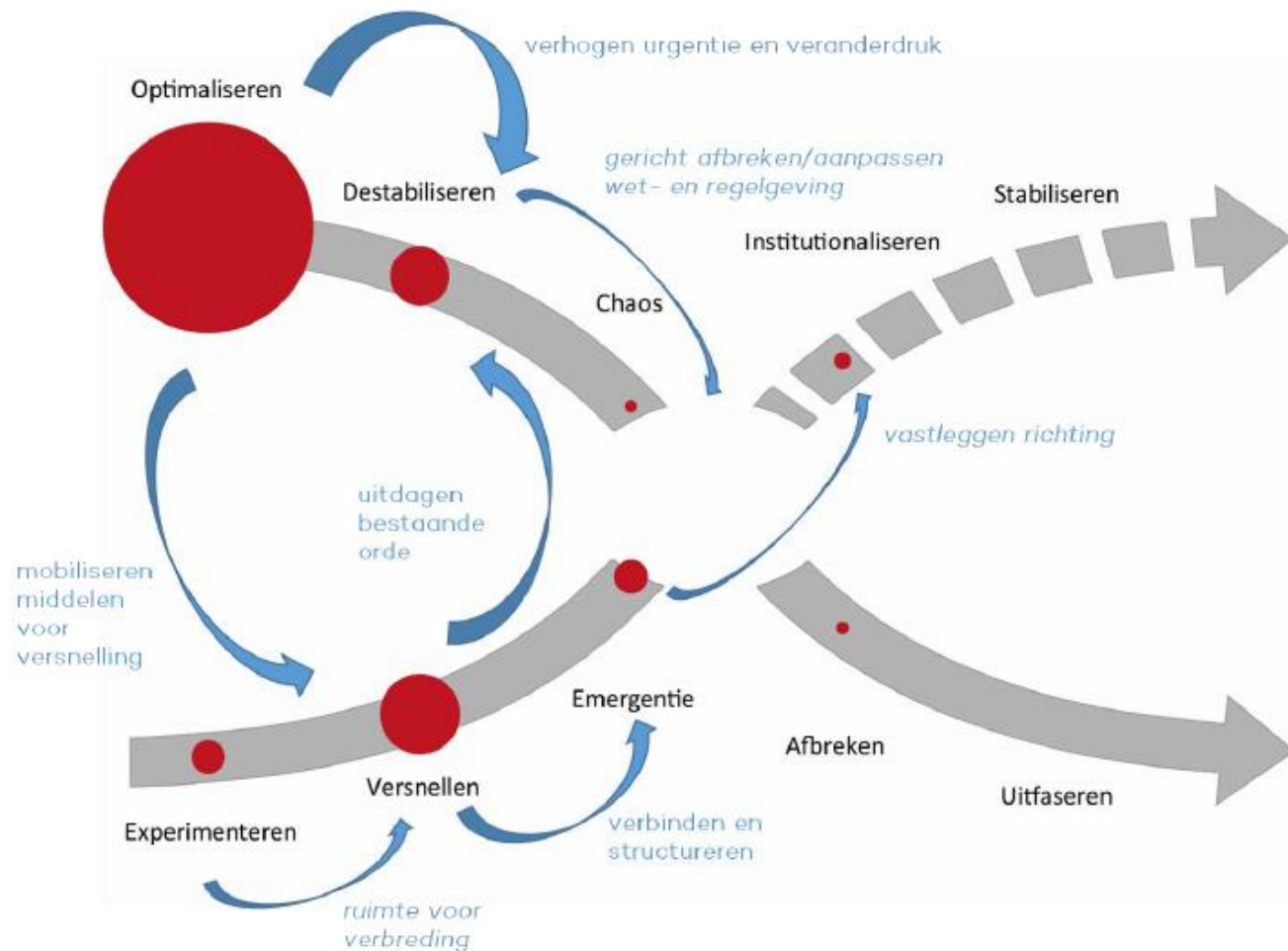
Bril. 4

Denk aan opbouw EN afbouw

drift for transition

The X-curve

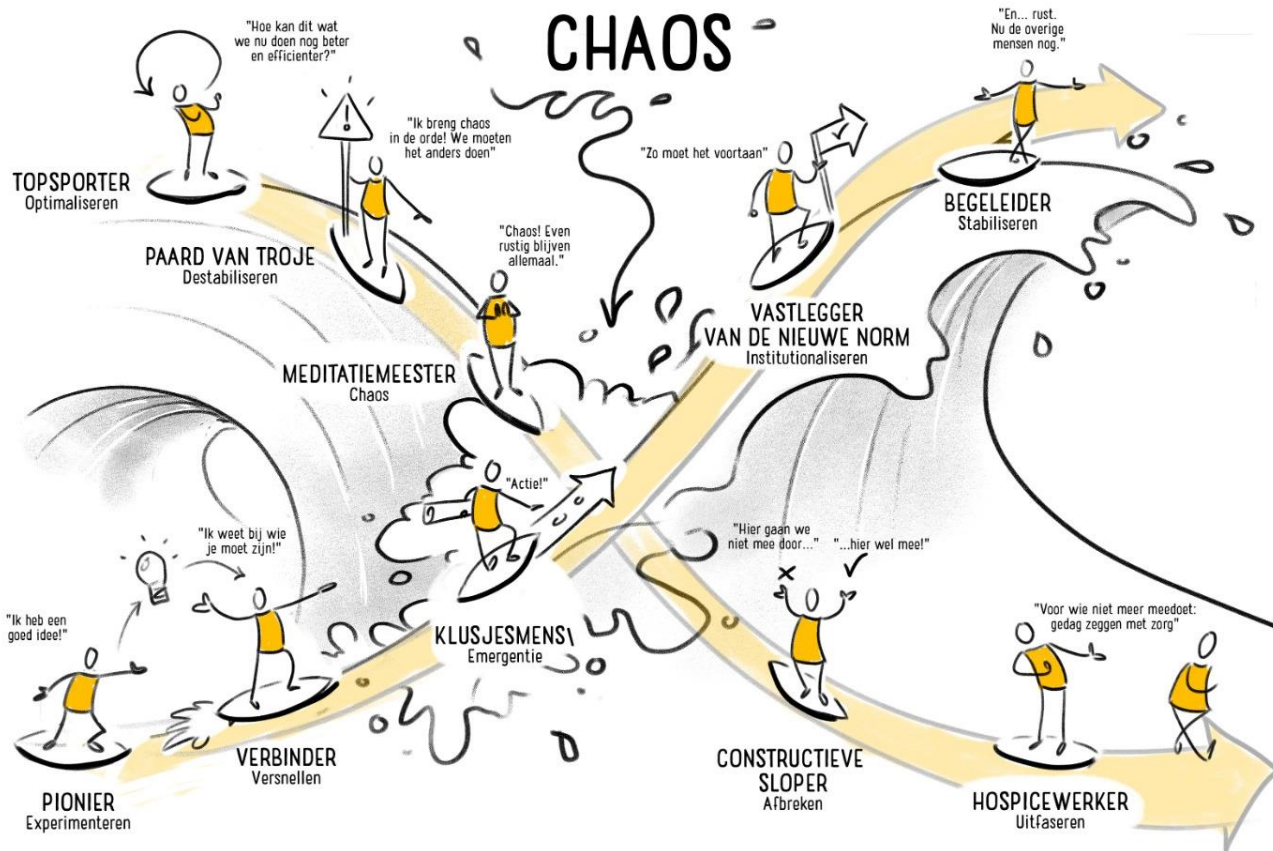

Figuur 5: Visualisatie staat van de transitie naar de circulaire economie

Bron: (2017) DRIFT, Staat van transitie

ROLLEN IN TRANSITIES: SURFING THE WAVES OF...

CHAOS

Bril. 5

Zoek tactische verbindingen

deel IV

Initiatieven vanuit transitie perspectief

De samenhang

Een transitie-experiment is een innovatieproject opgezet vanuit een **maatschappelijke uitdaging** met als uitgangspunt **leren** dat gericht is op het bijdragen aan **realiseren van een transitie**.

Bril 6.

Leren als doel

6 handvatten voor een transitie expeditie

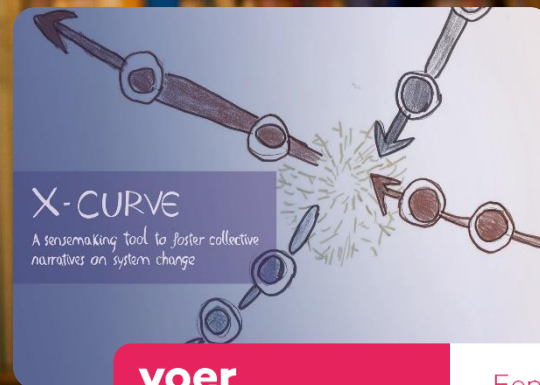
1. **Kijk naar het hele systeem: denken, doen en organiseren**
2. **Welke maatschappelijke opgave maakt verandering urgent?**
3. **Bevraag wat vanzelfsprekend is**
4. **Denk aan opbouw EN afbouw**
5. **Zoek tactische verbindingen**
6. **Leren als doel**

Smaakt dit naar meer?

Er valt genoeg te ontdekken...

drift.eur.nl/publicaties

The image is a promotional graphic for a podcast. It features a pink background with the text "voer voor verandering" (voice for change) in white. To the right, it says "Een podcast over transities" (A podcast about transitions). Below this, there are four icons representing podcast platforms: Spotify, Podcasts, Google Podcasts, and Podcast Index.

...te doen...

drift.eur.nl/cursus

[/consultancy](#)

[/nieuwsbrief](#)

...en te bespreken!

Carien van der Have
Vanderhave@drift.eur.nl